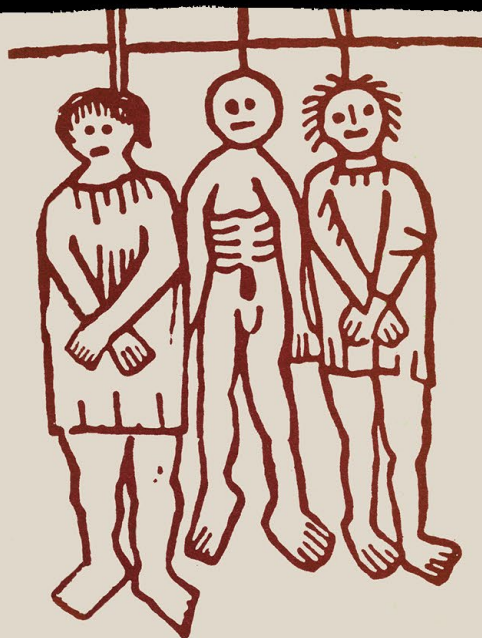

BÁSNĚ

—

François Villon

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Básně

François Villon

Přeložil Otokar Fischer

Znění tohoto textu vychází z díla [Villon](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Rudolf Škeřík v Praze v roce 1927. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (François Villon: Básně), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 18. 12. 2020.

OBSAH

Balada ze soutěže v Blois	6
Balada Fortunina	8
Balada-epištola	10
ZÁVĚŤ	12
Závěť	13
Balada o dámách někdejší doby	25
Nářek někdejší sličné zbrojmistrové	29
Balada sličné zbrojmistrové nevěstkám	32
Dvojbalada o bláznovství v lásce	36
Modlitba k Panně Marii složená pro Villonovu matku	44
Rondeau	47
Balada a modlitba	49
Balada o jazycích klevetníků	52
Balada-protest	55
Balada o zobáčku Pařížanek	58
Balada o tlusté Margot	61
Balada mravoučná	63
Rondeau	68
Rondeau	70
Balada kajícná	72
Balada závěrečná	74
POSLEDNÍ BÁSNĚ	76
Čtyřverší	77
Balada-epitaf	78
Balada o odvolání	80
Balada-petice	82
Překladatelův doslov	84

Balada ze soutěže v Blois

*kteřou Villon napsal léta Páně 1458 na námět,
jež u svého dvora v Blois určil vévoda orleánský*

Já u pramene jsem a žízni hynu;
horký jak oheň, zuby drkotám;
dlím v cizotě, kde mám svou domovinu;
ač blízko křbu, zimnici přec mám;
nahý jak červ, oděn jak prelát sám,
směji se v pláči, doufám v zoufání;
mně lékem je, co jiné poraní;
mně při zábavě oddech není přán;
já sílu mám a žádný prospěch z ní,
srdečně přijat, každým odmítán.

Jen to mi nesporné, co plno stínů;
kde světlý den, tam cestu sotva znám;
kde průzračnost, tam výkladem se minu;
svou znalost vděčím náhlým náhodám;
vše vyhráváje, čím dál smolněj hrám;
dím „dobrý večer“, jitro-li se skví;
když ležím naznak, strach mám z padání,
bohatství čekám, ničí nejsem pán;
mám vše, co chci, — nic, na čem srdce lpí —,
srdečně přijat, každým odmítán.

K věcem, jichž neznám, horoucně se vinu,
ženu se k cíli, jehož nežádám;

kdo ke mně vlídný, tomu dávám vinu;
kdo mluví pravdu, tomu lhářů lám;
můj druh je ten, kdo vemluví mně klam
a „labuť černá je jak havran“ dí;
v tom spojence zřím, kdo mi ublíží;
mně jedno, jsem-li šalbě ve psí dán;
mám v mysli vše, jen ne to nejbližší,
srdečně přijat, každým odmítán.

Ó kníže, každý, kdo to čte, nechť ví:
nic neznám, ač mám o všem vědomí.
Jsem stranický, jsem zastánce všech stran.
Co chci? Být z těch zas, plat kdo bráti smí,
srdečně přijat, každým odmítán.

Balada Fortunina

*kteřou Villon složil v létě 1461,
jsa vězněn v Meungu nad Loirou*

„Fortunou mne už nazývali staří,
a ty mi laješ, že jsem vražednice,
ty, jehož světýlko tak kalně září?
Jsou zdatnější než ty a musí dřít se,
když do lomů je štvu a do mlýnice;
ty, v hanbě živ, si budeš stěžovati?
Vždyť nejsi sám, nač tedy bédovati?
Jen hled', jak s velkými já nakládám;
co hrdin já už na svědomí mám!
A co jsi proti nim, ty kuchtíčku?
Tak se jen utiš, já ti povídám,
buď ještě rád a nehuč, Františku!

Já věru před králi a před císaři
si nikdá nevedla jak slitovnice.
Priam byl zabit před své choti tváří,
těž jeho věrní padli bojujíce,
valem a hradbou nezachráněni více.
Kles Hannibal — a doved bojovati!
Mrtev je Scipio — a znal se rváti!
Pompeja zničil promyšlený klam,
Caesara vydala jsem nástrahám,
zle pykal Iáson za svou vyjízď'ku;

ba jednou Řím jsem zapálila sám.
Bud' ještě rád a nehuč, Františku!

Král Alexandr, jež boj slávou daří,
až k samým hvězdám toužil vyvýšit se:
já kynu jen — a všechno se mu zmaří.
A stejně tyran Médů. Nechci přít se,
já zkrátka jsem už jednou ukrutnice...
Těž Holoferna jmenovat ti znám,
jež Judith zabila. Tak všechny sklám,
zrovna jak šplhají se na výšku.
Těž Absolón, ten pyšný, je tentam!
Bud' ještě rád a nehuč, Františku!

Já, lidé, místo Boha vládnout vám,
na těle hadříčku vám nenechám;
tak nepřej si mít se mnou rozmíšku,
sic za jeden ti deset štulců dám;
bud' ještě rád a nehuč, Františku!“

Balada-epištoła

*poslaná Villonem z téhož vězení,
ve kterém ho držel biskup Thibault d'Aussigny*

Ach, smilujte se, smilujte se přec,
vy aspoň, přátelé, jimž byl jsem druh!
Zde v díře ležím, bídný zajatec,
sem vržen Fortunou — tak velel Bůh —,
kde hloh ni palma nekvete, jen puch.
Galáni, holky — růže na líci —,
kejklíři po provaze křepčící,
běžci, že sotva šíp vás překoná,
píjáci chrabří, sudy dunící,
chudáka necháte tu Villona?

Vy šašci, z nichž je každý umělec
a rozradostní lidem zrak i sluch!
Však jeho posadili v ztuhlou klec,
kam nezaproudí světlo ani vzduch.
Ty hráči tam — ty šejdíři — jsi hluch?
Vy písničkáři, rondeau pějící,
kujóni, pořád něco kující,
chcete mu šodó dát, až dokoná?
Jde to s ním z kopce a vy, hýřící,
chudáka necháte tu Villona?

Přijďte si lehnout na ten kavalec,
vy kavalíři, jejichž smělý duch

ni krále nedbá — leda nakonec
že Bohu splatí desátek a dluh.
Zde úpí v brlohu, jenž plísní ztuch,
on, jemuž vzali stůl i židlici,
on, dnem i nocí hubu sušící;
katarem střev se na smrt rozstoná —
to z kůrek, ne snad samou ústřicí;
chudáka necháte tu Villona?

Vy, které volám, starci, mladíci,
na pana krále jděte s peticí
a vylovte mne jménem zákona!
Tak pojd'te, honem, bando kvičící!
Jak jeden pískne, běží, vepřící.
Chudáka necháte tu Villona?

ZÁVĚŤ

Závět'

*kteřou Villon skládal r. 1461 v okolí Paříže,
kam se uchýlil, byv propuštěn z vězení biskupova*

V třicátém roce mého žití,
ne zbrklého, ne zmoudřelého,
bylo mi hanbu na dno pítí.
Ba, přemnoho jsem zažil zlého,
a kdo je strůjcem toho všeho?
Nikdo než Thibault d'Aussigny.
Biskupa ctí v něm velebného.
Však já ho ctít? To nikoli!

Nedal mi ani grešle půl
a nemám, proč bych se mu kořil,
rab jeho nejsem ani mul,
a nijak si mne nevyšňořil.
O vodě, o chlebu mne mořil
celičké léto vězením
a jako skrblík na mně spořil.
Jak se mnou on, tak Pánbůh s ním!

A jestliže mne lidé haní,
že mu prý zlořečím a lám,
já odpovídám: Ne tak, páni,
ne, nezlořečím, přísahám,
naopak, já zaň prosbu mám:
On-li byl ke mně milostiv,

ty, Ježíši, jenž vládneš nám,
bud' duši jeho milostiv!

Však byl-li jsem jím sužován —
a víc, než budu vykládati —,
necht' se ho rovněž ujme Pán
a necht' mu stejné stejným splatí!
Církev, jež učí milovati,
„modli se za své vrahy“, dí;
nuž, stydím se, a chci se káti —
ať si to Bůh s ním vyřídí!

Ted' pomodlím se zaň, a rád:
budiž mi svědkem nebožtík
pan Jean Cotart, můj advokát;
a řeknu nazpaměť svůj dík,
neb v písmáctví mi chybí cvik.
Už modlitba mi sedí na rtu.
Nuž, pomodlím se, jak je zvyk
v kacírských zemích u pikhartů.

Ba, ježto se zaň modlit máme,
lze tomu přání sluchu dáti.
Jestliže žaltář trochu známe,
co tušíme tam psáno státi?
Já dovolím si citovati,
co stý devátý žalm dí:
„Nechať se dnové jeho zkrátí,
necht' přijde o své biskupství!“

I volám k Pánu Ježíši,
požehnanému synu Páně,

ať modlitbu mou vyslyší,
s níž se mu blížím odevzdaně.
Pán potupné mne vyrval haně
a setřel se mne onen kal:
Bud' chvála Synu, chvála Panně.
A pochválen bud' Ludvík král!

On Šalomoun bud' moudrostí,
měj Jakubovo posvěcení;
co do síly a chrabrosti,
té má, že víc už možno není;
i do příštího pokolení,
jež bude hostit tato zem,
bud'tež mu dnové připočtení:
žij dlouho jak Metuzalém!

Ať krásné děti — samé kluky —
a ať jich plný tucet má!
Ať zdravím kvetou jako buky,
ať každý v boji vyniká
jak Karel Velký; veliká
bud' jejich ctnost. A všichni z lože,
nad nímž znak našich králů plá!
Posléz ho vem v svůj ráj, ó Bože!

Protože sláb si připadám —
ne zdravím jen, spíš na statcích —,
pokavad vtip a smysly mám
(sic Bůh se nepředal mi v nich
a já jich nebral od jiných),
poslední toto pořizení

jsem udělal, jež v částech svých
ni v celku zrušitelné není.

Já roku jednašedesát
jsem psal to pořízení své,
kdy král mi milost ráčil dát
v hladové tvrzi mehunské,
že na světě jsem podruhé.
Chci věrně poroben mu býti,
pokavad bije srdce mé.
Dobro se nesmí zapomníti.

Vím jedno ze svých toulek všech:
ta úzkost, v níž jsem naříkal,
mé zoufalství, můj každý vzdech,
jenž se tak strastně z prsou dral,
až otupěl můj bol a žal —
víc o života smyslu poví
než to, co Averroes psal
výkladem k Aristotelovi.

Když po světě jsem křížem kráž
jak žebrák bloudil, křížák pěší,
za ruku vzal mne Mistr náš,
jenž — vím to z Písma — chodce těší:
necht' byl můj život sebetěžší,
já město Naděj zřel tam státi;
necht' sebehůře hříšník hřeší,
nejhůř je: v hříchu setrvati.

Já dobře vím, že hříšný jsem,
však Tvůrce, jenž mne z prachu zdvih,

nechce mne přec mít umrlcem;
chce, abych kál se z hříchů svých.
Smrt — to je totéž jako hřích.
Bůh — život jest a k nám se sklání.
Budu-li kát se z činů zlých,
božího dojdu slitování.

Kdybych si myslil, že mým skonem
se krapet dobra vykoná,
já k smrti odsoudím se honem,
jako bych bestie byl zlá.
Mnou nikdo křivdy nedozná,
pěšky si choď, či v truhle nes se.
Však chudák zemře-li jak já,
hora se věru nezatřese. —

Žil jednou jistý Diomed,
když Alexandr kraloval.
Ten jako násilník si ved
a cizí lodi raboval.
Konečně chytli ho a král
s ním arci naložit chtěl zle:
když lupič před ním v poutech stál,
měl potrestán být na hrdle.

I táže se ho panovník:
„Proč pirátství se oddáváš?“
I odpoví mu loupežník:
„Proč, pane, pirátů mi láš?
Že vyjždím — jak dobře znáš —
jen s kocábkou, ne s dvojstěžníkem?“

Mít výzbroj, jako ty ji máš,
byl bych, čím ty jsi: panovníkem!

Co dělat! Člověk nemá viny!
Co naložil ti osud, nes!
Osud je vinen, nikdo jiný;
a já, já zkusil jako pes!
Když můžeš, odpusť mi! a věz:
kde chudoby je víc než dost —
to ví už každé dítě dnes —,
tam nerodí se samá ctnost.“

Vrtalo mozkiem knížecím,
co Diomed mu pověděl,
až: „Tak ti osud zaměním:
z neštěstí na šťastný,“ mu děl.
Tu do sebe ten zbojník šel,
žil poctivě a podle práva.
Z latinsky dochovaných děl
je tato historická zpráva.

Mne kdyby Bůh tam postavil
a kdyby král v svém dobrodiní
mne statky světa obdařil
a pořád já bych, roven svini,
ved hříšný život, který špiní —
tak ať mne k špalku vleče kat!
Nuzota z lidí lotry činí
a vlky z lesů žene hlad. —

Je mi tak líto mého mládí,
kdy frajeřil jsem, dováděl;

sám Bůh ví, kam ta léta pádí,
a já bych zadržet je chtěl.
Můj mladý čas! Kam odešel?
Či odklusal? Kdo může říci?
Najednou někam odletěl
a nenechal mi vůbec nic.

Je pryč a pryč, a já tu trčím
jak nahý v trní, zdrán a mdlý,
já chudý na duchu se krčím,
bez renty, černý, omšlý,
rozvaděn s přízní, s přáteli;
i nejmenší mne znát se vzpouzí —
prý nikdá se mnou neměli;
a to jen proto, že jsem v nouzi.

Já za hýření nevydával
ni za pamlsky vybrané,
a jestliže jsem milovával,
výdaje neměl přehnané —
a z cizích kapes teprv ne —
a zkrátka, moje živobytí
nebylo nijak nákladné,
abych snad výčitky měl míti.

Já miloval, to nezapírám,
a miloval bych ještě rád,
ted' řemenem však břicho svírám —
a v srdci žal a v břichu hlad,
to je pak těžké milovat;
chceš-li se kochat svými city,

dřív o žaloudek musíš dbát:
neb k lásce hbitý, jen kdo sytý.

Ach, kdybych já byl studoval
v svém mládí bláznivém, můj Bože,
a na dobré se mravy dal,
ted' měl bych dům a měkké lože.
Však způsobné já dítě? Cože?
Já za školu jen chodil, běda!
To slovo bolí jak hrot nože
a skoro dál mi psát už nedá.

Já lehkovážně bral jsem slova:
„Radujž se ergo v jinošství,“
ač kniha Ekklesiastova
též jinou hude, ježto dí,
že nemáme dát na mládí:
„Jinošský věk a mladá pýcha,“
tak nějak onen výrok zní,
„to marnost je a rozkoš lichá.“

Mí dnové byli rychlejší
než člunek tkalce, beze mdlení
mi odlétli, jak Job to dí,
a tak jsou všichni pohlčení...
Dílo se spraví bez prodlení,
když zadrhne se někde nit.
Mně ničeho se bát už není,
neb smrt je konec, smrt je klid.

Kde jsou ti švarní galáni,
co znal jsem za dnů odlétlých,

kde toulání a zpívání,
kde slova, samý žert a smích?
Několik je už umrlych,
ni prášek z nich tu nezůstal:
jim pokoj buď tam v nebesích,
Bůh toho spas, kdo pozůstal!

Z těch živých jedni, bohudíky,
jsou páni nebo v ouřadu,
druzí se stali hadrníky
a znají chléb jen z výkladů,
a třetí šli zas do řádů,
však leckterý ten celestýn
nedělá církvi parádu.
Tak rozhodil nás Hospodin.

Těm velkým Bůh-li dobře činí,
o jejich pokoj pouze dbá,
mimořádného dobrodiní
jim doopravdy netřeba.
Však nás, kdo zbyli bez chleba,
nás, kterým život chutná hořce,
necht' trpělivost kolébá!
Ti druzí mají větší porce;

vínečka mají chlazená,
omáčky, rybu, paštiku,
míchaná vejce, sázená,
i různé druhy moučnicků;
a nepodobni zedníku,
jemuž jsou k ruce přidavači,

nepotřebují číšníků:
sám každý ze sudu si stáčí.

Nuž, nechme bídu bídou být
a přejdém k lahodnější věci;
kazí to beztak apetit,
nuzotou nudu zahánět si,
neb chudoba, jak známo přeci,
a hlad, a co jim podobno,
to buřiči jsou prostořecí,
výřeční aspoň pošeptmo.

Jsem chud od svého narození
a nuzný dům to, jenž mne zplodil.
Otec měl všeho víc než jmění;
též po dědečku by se podíl
(jen kdyby jaký byl) mi hodil,
však zevšad bída na nás lezla.
Na rovu těch, z nichž jsem se zrodil,
nevidět koruny ni žezla.

„No, neplač, co se vlastně stalo?
Jen chudobu máš za malér?“
tak mne mé srdce těšovalo;
„člověče, radš to takhle ber:
ať nemáš, co měl Jakub Cuer,
nekřič a nebud' nevděčník:
líp kazajku mít plnou děr
než boháč být, leč nebožtík!“

On boháč... byl. On pánem... byl.
Ach, pane můj, a už jím není.

Jak že to žalm vyjádřil?
„Hledej ho. Není k nalezení.“
Dalšího nechám rozvedení,
jež se jen kazatelů týká;
k tomu jsou kněží stanoveni
z řehole mnicha Dominika.

Hvězdnatý tedy diadém,
necht' mne to sebevíce kruší,
já po andělich neměl jsem.
Můj otec umřel. Bůh spas duši,
tělo tlí v hrobě, jak se sluší.
I matička mi dokoná,
chuděrka žena, však to tuší.
A po nich zemřu také já.

Já vím, že boháče i chámy,
ctné, nectné, kněze, laiky,
měšťanky v čepcích, skvělé dámy
s naškrobenými krejzlíky,
mudrce, blázny, skrblíky —
ať je kdo skromný nebo hrd,
ať malý nebo veliký —
odvede všechny stejně smrt!

Necht' Paris to, necht' Helena je:
umírá; každý s bolestí.
Nedýchá, chroptí, umíraje:
srdce se ještě v křeči chví;
a pot, ten pot, ach, Bůh to ví!
A bratra není, sestry, děcka,

kdo by moh obět' přinést,
chtě trpět zaň ta muka všecka.

Smrt přišla. Zvadle ležíš, bled.
Naběhnou žíly. Nos se zkřiví.
Krk do šířky jde. Brada vpřed.
Otekou klouby. Prasknou čivy.
Ó ženo, zázraku ty živý!
Ty sladké tělo zářivé,
hle, budoucnost, jež na tě civí!
V ráj můžeš, ale neživé.

Balada o dámách někdejší doby

Kdeže, ba kde je — kdo as ví? —
ta Flóra, co kdys v Římě žila;
kde Alkípa, kde Thais dlí,
jež rodnou sestřenkou jí byla;
kde Echo je, ta horská víla,
jíž slova sladce se rtů jdou,
kde bohyně ta přespanilá?
Ach, kdeže loňské sněhy jsou!

Kde učence ze St. Denis:
kde Abelardova je milá —
byl ztrestán za svou lásku k ní,
vzali mu úd, v němž mužská síla —,
dál: Marguerite, jež přivábila
v svou věž sta žáků choutkou lstnou,
aby je v Seině utopila?
Ach, kdeže loňské sněhy jsou!

Kde se svou písní slavičí
královna Blanka, lilje bílá,
kde Alis, kde se Berta skví,
kde ta, jež v Anjou vévodila?
Kde Jana, jež se s Brity bila
a pak šla na smrt hrdinskou?
Kde jsou, ó Panno bohumilá?
Ach, kdeže loňské sněhy jsou!

Zanechte zbytečného díla,
je po nich pátrat marnou hrou;
jen vůně refrénu vám zbyla:
Ach, kdeže loňské sněhy jsou!

* * *

Necht' se to hejskům jinak zdá:
je pomíjivý tento svět
a smrt nás všechny v hrsti má.
Tím utěšuj se chudý kmet,
jenž hýřil za svých mladých let
a popíjel a žertoval
a na nějž směšno pohledět,
kdyby i v stáří žil tak dál.

Líp sluší mu být žebrákem;
ať tedy žebrá, je-li chud.
Po smrti touží nocí dnem
a tak ho tíží jeho trud,
že nemít z Boha strach a stud,
k čemusi hroznému by sáh;
a leckdy přec ho zmůže blud
a skončí jako sebevrah.

Necht' v mládí žil, jak velí vkus,
teď za každé své slovo zkusí.
Z psa olezlého vždy jde hnus;
dělej co dělej, všem se hnusí.
Když mlčí, až se málem dusí —
no, němý blázen bezzubý!
Jak cekne, hned ji sklapnout musí:
prý nevidí si do huby.

A stejně ubohé ty babky:
do čeho kousnout nemají;
a když tak vidí mladé žabky

se spouštět — a ne potají —,
proč je tak dávno, reptají,
a jakým právem stvořil Pán.
A On, když baby spílají,
radš mlčí jako zařezán.

Nářek někdejší sličné zbrojmistrové

Slyším, jak babka naříká,
jež slula „sličná zbrojmistrová“,
a nad ztraceným mládím lká:
„Ha, starobo,“ zní její slova,
„ty z pokolení Jidášova,
cos na mne dolehla tak brzy?
Já chtěla bych být holka znova.
Zabila bych se, svět mne mrzí.

Vždyť moc já měla nad písaři
od Pánaboha samého
a nad knězi a nad kramáři.
Nebylo tenkrát mužského,
abych nemohla každého
si kolem prstu omotat,
jen vybylo-li na něho,
co ani pes by nechtěl brát.

Co pánů jsem já hloupá husa
ze samé lásky oslyšela,
to pro jednoho miliusa,
anžto tak ráda jsem ho měla!
Ať s jinými jsem vyváděla,
ten surovec mé srdce měl.
Ach, co jsem pro něj vytrpěla,
a on jen prachy na mně chtěl!

A já tím víc ho měla ráda,
čím víc mne, sprosták, tlouk a bil:
mlátil mne přes hlavu a záda,
ale jak „líbat!“ poručil,
hnedlinko si mne ochočil
a na chvílku ten pobuda —
to jsem to chytla! — něžný byl.
Co z toho? Hřích a ostuda.

Umřel, už je to třicet let,
já stará rachota tu zbyla;
a když se takhle dívám zpět,
čím teďka jsem a čím jsem byla,
tak jsem se tuze proměnila!
Když se tak vidím celá nahá,
jsem kost a kůže, mrcha shnilá,
až je mi mdlo: smrt na mne sahá.

Kde je to čelo běloučké,
vyduté obočí, blond vlasy,
kde ohnivé ty oči mé,
kterými, když jsem zmanula si,
já každičkého nabrkla si?
Kde důlek v bradě, pěkná ouška,
nosánek vyzývavé krásy,
kde tvář a pusa červeňoučká?

Kde útlé paže, ramínka,
kde ruce s prsty hladícími,
solidní, pevná stehýnka,
kde tajle s boky stvořenými
chlubit se v lásce vítězstvími,

kde prsíčka, dvě kuřátka,
kde nožky mé a mezi nimi
ta roztomilá zahrádka?

Ted' čelo samou vrásku má,
ted' zbělel řid'ounký můj vlas,
obočí moje pelichá,
mžourají oči, oheň zhas,
tvář zvadlá, nakřápnutý hlas,
nos bambula a schlíplé boltce,
tohleto zbylo ze všech krás,
co záviděli mladé holce.

Takhle se končí lidská krása.
Denně se hrbím víc a více,
ruce mám bez krve a masa,
boky se třesou viklajíce,
prsa se tratí scvrkajíce,
stehna, dřív zlatý poklad můj,
jsou skvrnitá jak jaternice,
a moje zahrádka — no fuj!

Tak, staré kurvy mezi sebou,
my svého mládí želíme,
jsme v chumlu, když nás hnáty zebou,
a v kamínkách si topíme
a na bobku tam dřepíme.
A někdy leckterá z nás řekne:
Jo, světa běh tu vidíme...
A jednou byly jsme tak pěkné!“

Balada sličné zbrojmistrové nevěstkám

„Jen pomni, ach rukavičkářko,
jež mnou jsi byla vyváděna,
i pěkná Běto příštipkářko,
v čem že tvá jediná je cena.
Ber každého! Bud' spokojena,
ať cvalík je, ať povytáhlý;
neb stáří, to je bídná měna
tak jako mince, kterou stáhli.

A tobě, hezká uzenářko,
tím tancováním poblázněná,
a tobě, Míno čalounářko,
má zkušenost nic neznamená?
Však zavřeš krám, až nahrbená
budeš jak mnich a pysk tvůj zprahlý;
jak zestárneš, jsi vyřízena
tak jako mince, kterou stáhli.

A pozor, Žando čepičářko,
maličko, a už nejsi chtěna,
a ty zas, Káčo košičkářko,
nebud' k nim tolik nabručena.
Babka je všemi odháněna,
leda by koutky k vtipu stáhli;
je ohmataná a je cenná
tak jako mince, kterou stáhli.

Holky, co před vámi tu sténá,
ta propukla v svůj nářek táhlý,
protože už je vyřazena
tak jako mince, kterou stáhli.“

* * *

Tohleto mravné poučení
jim dává kráska byvších dnů.
Ať lekce moudrá je či není,
chtě mít ji do akt vloženu,
dal jsem ji zapsat Freminu;
ten lajdácký můj tajemník
ať udělá, co kážu mu!
Je pán, jaký je služebník.

Zlé nebezpečí známo je mi,
v něž láska lidi uvrhá,
však čekám, že se namítne mi:
„Ta faleš odradit nás má,
k níž radila ta baba tvá?
To zrcadlo je trochu křivé
a ty jsi blázen, se nám zdá:
vždyť to jsou ženské nepoctivé;

jen pro peníze milují,
milovány jen pro chvíli;
jim jedno, s kým se milkují,
jim k smíchu, měšec kvílí-li;
v čích rukou posud nebyly?
Proto jen ženě počestné
má věnovat své úsilí,
kdo čest má v těle; jiným ne.“

Tomu, kdo vede tyhle řeči,
dím, že nás nedovedou nikam
a nijak že mne nepřesvědčí;

počestných holek prý se zříkám,
však otázka je — já zas říkám —,
zda dívky ony prodejné,
s kterými já se denně stýkám,
nebyly rovněž počestné.

Vždyť nežli přišly do toho,
co se jim dneska vytýká,
z nich každá jenom jednoho
si vzala za milovníka —
ta laika, ta klerika —,
to proto, aby uhasily
své lásky muka veliká,
jež v těle jim jak oheň šílí.

Tak přítele si vybraly,
jak radí mravů hlídači,
a potají se líbaly.
Leč bývá, že jim nejsladší,
je-li jen jeden, nestačí,
i počnou se mu vyvíjet
a měly by tak nejradši,
kdyby je líbal celý svět.

Častokrát si tím hlavu lámu,
čím k tomu ženy hnány jsou;
nu — ač mám v úctě každou dámu —
patrně ženskou náturou
a že jim počty k duhu jdou:
neb všeobecně známo jest,
že jednotka jen půl je dvou
a dvakrát tři že dělá šest.

Dvojbalada o bláznovství v lásce

Tak milkujte si jenom dál
a chod'te, kde se slavnost slaví;
nikdo tím ještě nezískal
a natlučete si jen hlavy.
Bláznovské lásky smyslů zbaví:
Šalomoun měl jich na tisíc,
Samson tím přišel o své zdraví.
Šťasten, kdo s tímhle nemá nic!

Na floutnu sladce Orfeus hrál
a dudal, dudal bez únavy,
aby ho Kerber nesežral,
pekelný netvor čtverohlavý.
A Narcis, krasavec ten pravý,
miloval pořád víc a víc,
až vrh se z toho v potok dravý.
Šťasten, kdo s tímhle nemá nic!

Či příkladně Sardanapal!
Ten začal příst: on, rytíř rvavý,
tak si tu lásku k srdci bral,
až na sebe bral ženské hávy.
Či David král, ten prorok lkavý:
zhléd v lázni pěknou zadní líc
a nechal žalmů, jak byl žhavý.
Šťasten, kdo s tímhle nemá nic!

Syn Amon, ten to taky znal:
jak jed by koláčky, se staví,

to jenom, aby s Thamar spal,
svou sestřičkou, chlap dolézavý.
A Herodes, jež tanec baví,
za rej a píseň dal si říci:
stál Křtitele, jak Písmo praví.
Šťasten, kdo s tímhle nemá nic!

A čímpak já se chudák stal?
Jsem z toho celý zmalovaný
a byl jsem nahý, nač bych lhal?
Kým vzkazy lásky té mi dány?
Káčou mi byly posílány
a Noel slíz jich polovic.
Ej, svatba! Pro Kristovy rány!
Šťasten, kdo s tímhle nemá nic!

Tak tedy aby zanechal
těch žáček žáček nenechavý?
A to zas ne! To radš by stál,
kde na hranici kouř je čpavý;
jsou sladší sirupové šťávy!
A přece volám z plných plic:
Ať neřád blond je nebo tmavý —
šťasten, kdo s tímhle nemá nic!

* * *

Ta, které já tak věrně sloužil,
tak upřímně, tak beze lsti,
ta, pro niž jsem se dlouho soužil
a snášel tolik neštěstí,
kdyby mi byla řekla: „Jdi!“
(ach, neřekla to), „nechci tě,“
byl bych se hleděl vyplésti
a uniknout jí ze sítě.

Ať cokoli jsem vykládal,
tam mne sic nepobízela,
však poslouchala pěkně dál;
v své blízkosti mne trpěla,
ba poblizoučku docela,
a tak mne k různým zábavám
i důvěrnostem sváděla.
A nebyl to než pustý klam.

Ba klam, a pravdy ani stín.
Lhala mi, že je popel mouka,
a z bronzu dělala mi cín,
z čepice klobouk, můru z brouka;
říkala „pole“ místo „louka“
a ambíčka mi pletla s terny;
prý noc je, když se oko kouká,
a bílý sníh byl zase černý.

Prý z teletiny vzniká mrak
a na nebesích kastrol zřela,
prý líp než víno chutná lák,

kedluby na kapustě chtěla,
za kavalíra mnicha měla,
hýřila zvala škudlilem,
zkrátka a dobře vyváděla
mne v jednom kuse aprílem.

Tak jsem to samou láskou chyt!
Ta nabrala mne ze všech stran!
A kdopak by jí nenalít?
Bud' ze stříbrné příze tkán,
přec láskou nadranc bude zdrán.
Což nezřídila mne? Ach ano!
Kamkoli vrtnu se, jsem zván
„mileneč, jemuž košem dáno“.

Ted' já však lásce dávám koš
a vojnu vypovídám jí.
Už ani ránu! Ani groš!
Mne tyhle ženské zmáhají
a já jim dím: Já nehraji!
Jestliže dřív jsem tancoval
v tom mileneckém mumraji,
už, přísahám, jsem dohopsal!

S láskou jsem hotov, jak jsem řek;
necht' jiný, chce-li, o ni dbá.
Vracím se od těch odboček,
neb jinam míří zpověď má.
A jestli se mne někdo ptá,
proč lásce zlořečím tak zle,
já odpovím: Kdo umírá,
svým dědicům má říci vše.

Jak mnich už chrchlám ukrutně,
čekaje svoji hodinku,
a hrdlo, sakra, žízni schne.
„Tohleto,“ slyším Márinku,
„je mladík? Hele chudinku!
Vždyť je to utahaný tahoun!“
Sípám jak dědek, božítku,
a nejsem nic než mladý kapoun.

Bud' chválen Pánbůh a ten chlap,
co mi tu díru nadrobil,
co udělal mi z hrdla žlab,
aby tam samou vodu lil,
a roubíkem mne nakrmil.
Modlím se, když naň vzpomínám,
aby mu Pánbůh nadělil...
S tím biskupem já účet mám!

Jak jsem mu žehnal, žehnám dál!
S ním chci též správci dík svůj vzdát:
byl hodný též oficiál
pan Plaisance, jenž měl plezír rád,
a rovněž Robertek, ten kat,
co hostil hosty žaláře.
Budu je všechny milovat,
jak Bůh miluje lichváře.

Už roku šestapadesát
ledacos, jak mám v paměti,
se uzdalo mi odkázat,
když z města jsem chtěl odjeti;
nesprávný titul „Závěti“

byl tomu dáván z různých stran.
Jak se mám k tomu stavěti?
Člověk svých věcí není pán.

Ty odkazy mé platí dál,
necht' je v nich náklad nemalý.
A kdyby někdo nedostal
věci, jež se mu připsaly,
hned jak mé tělo zahalí,
jdi na mé hlavní věřitele,
co zaživa mi sebrali
vše od svršků až do postele.

Dost. S přípravami hotov jsem
a začnu tedy odkazovat:
Slibuji před svým písařem —
nespí-li, má to zapisovat —,
že se chci velkodušně chovat
k dědici svému každyčkému
v té závěti, již prezentovat
království možno francouzskému.

Srdce mi vypovídá již;
jen sípu, jak mi vázne dech.
Fremine, sedni k lůžku blíž,
ať neslyší nás žádný špeh;
pojď, budu diktovat, mám spěch,
a inkoust, papír, péro vem.
Má to být dvakrát ve spisech;
dej to pak opsat. Započnem.

Tak předně nebohou svou duši
vydávám svaté Trojici
a poroučím ji, jak se sluší,
Marii Panně zářící;
já, o svou spásu prosící,
andělských devět vzývám kůrů,
ať před nebeskou stolicí
ráčí mou duši nésti vzhůru.

Item, své tělo odevzdávám
veliké naší matce, zemi,
čímž chudou stravu červům dávám:
hlad zepsul mne jak úbytěmi.
Dát tělo půdě neleňte mi:
z prachu se zrodilo, v prach padá;
vždyť každá věc, jak známo je mi,
tam, odkud je, se vrací ráda.

Item, jenž nad otce mi byl,
můj mistr Guillaume de Villon,
k němuž jsem já se přitulil
jak dítě k matce místo bon;
z bryndy mne dostával, však on,
on nic se z toho neraduje;
leč věz, že radostný je tón,
jímž se má láska ohlašuje.

Item, své chudé matičce
z vděčnosti píseň odkazuji
na počest Boží rodičce;
já jejích trampot pamatuji
a ničím dost jí neděkuji!...

Není nám azylu a statku,
když neštěstí a nouze dují,
než vzýváme-li Boží matku.

Modlitba k Panně Marii složená pro Villonovu matku

Královno nebes, je ti podrobena,
má kněžno, propast pekelná i zem;
přijmi mne — buď si nicotná má cena —
k těm vyvoleným svojím bytostem,
tvá ponížená křesťanka já jsem.
Tvou milostí, má vládkyně a paní,
se rozhřeší mé hříšné putování,
neb nelze ráje bez ní dosíci.
Co říkám, není plané povídání:
já v této víře žít a umřít chci.

Tvým Synáčkem jsem všechna prostoupena.
Kéž stejně přímluvčího najdu v něm
jak Maří z Egypta, jak Majdalena,
jak Teofil; byl zlákan satanem
a zapsal se mu v pokušení svém,
a přeci u vás došel smilování.
Kéž toho hříchu láska tvá mne chrání,
ó Panno, tělo Páně nosící,
ty, jejíž panenskost se neporání!
Já v této víře žít a umřít chci.

Já chudinká jen, staříčká jsem žena.
Číst neznám, cizí naukám jsem všem.
Znám obraz v kapli, kde jsem přífařena:
zde ráj — je harf a světla příbytkem;
tam proklatci se smaží v ohni zlém.
Zde vidím hrůzu — tam zas libé hraní.

Ó, přej mi, svatá, toho radování,
kam uchýlit se smějí hříšníci,
když k víře přiznají se bez váhání.
Já v této víře žít a umřít chci.

V sobě jsi, Panno, nesla požehnání,
Ježíše, vládnoucího do skonání.
Lidské vzal na se poklesky a lkání.
Lét z nebe přispět zemi hřešící.
On mladý život krvavou dal daní.
Náš pán je, před ním zbožnost má se sklání.
Já v této víře žít a umřít chci.

* * *

Item, Ythieru Marchantovi,
jemuž svůj meč jsem kdysi dal,
verš dávám kratičký a nový,
aby jej v píseň předělal
a jako „De profundis“ hrál
nad rovem těch, jimž galán byl.
(To bych se nediskrétním stal,
kdybych i jména vyzvonil.)

Rondeau

Smrti, že potěšení mé
mi odešlo, jen ty máš vinu.
A nemáš dosti na tom činu?
Chceš odvésti si také mne?
Nuž, ať můj život povadne!
Ale proč přišlas pro dívčinu,
Smrti?

Dvé těl — a srdce jediné.
Když srdce zemřelo, nechť zhynu,
či ať mám život, život stínu,
cos jako žití neživé,
Smrti!

* * *

Item, já svému obhájci —
už mrtev je, slul Jean Cotart —
svůj nedoplatek splatit chci.
Haléřů dlužil jsem mu pár
tenkrát, když přísný soud svůj spár
pro jistou ženskou na mne vložil.
Prosbu, jež balady má tvar,
za jeho duši já jsem složil:

Balada a modlitba

Praotče Noe, vinic pěstiteli —
Lote, jenž zpil ses do bezvědomí,
až Amor, jemuž se tak těžce čelí,
s dcerami tvými spát tě naved lstí
(čímž nijak nechci dotknout se tvé cti),
a ty, jenžs v Káni dbát měl o pohár:
vás tré já vzývám: mezi vás ať smí
ten slavný pijan, mistr Jean Cotart!

Byl téže krve, jakou vy jste měli,
a bezvadně to uměl, toť se ví;
pro kočku jeho majetek byl celý,
však pil to nejlepší a nejdražší;
v té věci nebyl nijak nedbalý,
džbán z rukou nevyrvál mu žádný svár.
Nuž, v ráj ať vejde, páni převzácní,
ten slavný pijan, mistr Jean Cotart!

Usínal, zmožen, ne vždy na posteli.
Můj zrak ho pořád potácet se zří;
kdys v krámku se mu nohy poroučely —
to byla boule! posud vidím ji.
Ať zkrátka ranní čas, ať půlnoční,
on bez únavy hasil hrdla žár.
Nuž, hluši nebud'te, až zabuší
ten slavný pijan, mistr Jean Cotart!

Vždyť ani plivat na zem neměl kdy.
Volal jen „Pít! Mám v hrdle suchopár“ —
on, který žíznil, jako žíznil vždy,
ten slavný pijan, mistr Jean Cotart!

* * *

Item, dva bratry vyřazují,
vykutálené klevetníky.
Perdrier Jan a Frantík slují;
jazyky mají jako dýky,
však já znám čelit, bohudíky,
těm udavačům Perdrier.
Jak že lze vyzrát na jazyky?
Prostinký na to recept je:

Balada o jazycích klevetníků

Vem arzenik a olovo tam vlej,
posypej sírou, co se svařilo tu,
nehašeným to vápnem zamíchej,
pak rozkrájej tam propocenou botu
a z židovky tam vetři nečistotu;
z malomocného opatři si hlen,
žluč z vlků, lišek, jezevců a fen,
s utrejchem svař to, zalej do aspiku,
aby to bylo hodně ostré jen,
a škvař v tom jazyky svých klevetníků!

Z mozečků koček přísadu tam dej,
těch, co se bojí vody — tak půl lotu —,
dále — což nepřijde tě laciněj —
ze vzteklé čubky něco slin a potu
a z leklé tresky ploutevních dvě hrotů.
Potom to nakap do smrdutých pěn,
do nichž byl krysí čumák namočen,
v nichž plovou pulci obouživelníků
a v nichž byl potěr z ropuch rozetřen,
a škvař v tom jazyky svých klevetníků!

Té směsi se jen dřívkem dotýkej,
sic by tě ohrozila na životu;
dvě kapky krve do ní zakvedlej,
co ranhojiči stříkly na kalhotu,
a pak tam seškrab ještě horší slotu:
vřed z rakoviny, otok zpuchlých vén
a konec konců vraz tam z čankru šlem

a též — to bordelů díím zákazníkú —
vodu, jež zbyla z jisté lázně žen,
a škvař v tom jazyky svých klevetníků!

Z těch lahůdek-li ragú připraven,
proced' jej plátnem z podělaných plen —
to lepší je než lít to do cedníku;
trus prasat vem, to zvlášť si připomeň,
a škvař v tom jazyky svých klevetníků!

* * *

Item, pro mistra Courault je
tu připravena replika
na slavnou báseň „Franc Gontier“,
kde vzdána chvála veliká
všemu, čím venkov vyniká:
též chudobě tam vzdán je dík,
na niž přec kdekdo naříká.
Z té pochvaly můj protest vznik:

Balada-protest

V útulnou komnatu já dírkou hleděl,
kde hoří krb a čaloun stěnu kryje;
v lenošce tlustý kanovník si seděl,
po boku ležela mu Sidonie,
pěstěná dáma sněhobílé šije.
Jsou samý smích a žert a hodokvas
a líbají se v noční, denní čas,
když přitulí se k sobě, vysvlečení.
Jen jedním chmura rozptýlí se as,
žít v komfortu: ach, nad to v světě není!

Franc Gontier se svou Helou kdyby věděl,
jak sladounce se v pohodlíčku žije,
tak by asi nadšenec ten neděl,
že spása jediná jen v cibuli je
a v podmáslí, jež k česneku se pije.
Pod růží ležet je jim krásou krás?
Kde lože s lenoškou je — ptám se vás —,
zda v ceně nestoupne to poležení?
To přec jen něco jiného je zas!
Žít v komfortu, ach, nad to v světě není!

Jim chléb je stravou všedních dnů i neděl,
jen vodu do sebe ten párek lije.
No, já bych ani den tam nevyseděl:
mně všichni ptáčci, odsud do Sýrie,
nic nedí o vнадách své poezie!
Ať Gontierovic pijí vzduch a jas;
z přírody sajte úžas nad úžas,

pod šípem líbejte se do umdlení!
Nechat' je zdrávo pěstít štěp a klas —
žít v komfortu, ach, nad to v světě není!

Kdo tedy že má pravdu? Sud'te nás!
Co mne se týká, říkám bez mučení,
už v dětství slyšel jsem ten moudrý hlas:
Žít v komfortu, ach, nad to v světě není!

* * *

Item, dbej, slečna de Bruyères,
jež výtečně se v písmu zná,
o vyšší vychování dcer
pomocí Evangelia.

Ta cvičení svá odborná
s nimi, co klofou zobákem,
necht' někde mimo hřbitov má.
Nejraděj z tržiště je vem!

Balada o zobáčku Pařížanek

Sic dobrou vyřídilku mají
jak v Benátkách, tak Florentánky
a s kuplířstvím to slušně znají.
Věru, že ani Lombardánky
nenosí na svých pusách zámky,
věru, že lecco svede Řím
i Savojsko a Janovanky —
však Paříž, Paříž hraje prim.

Prý náramně též vynikají
v té věci Neapolitánky
a povídkám nežadají
Prušačky ani Porýňanky:
též Řekyně jsou, Egyptánky
a Maďarky, a což já vím;
jsou Španělky, jsou Kastiljánky —
však Paříž, Paříž hraje prim.

Švýcarky, ty jen zakoktají,
též Bretonky a Toulousanky.
Dvě, pařížsky co štěbetají,
usadí všechny venkovanky
i Pikardky a Lotrinčanky.
Když ke Calais se obrátím,
jsou také jakés Engličanky —
však Paříž, Paříž hraje prim.

Nechte mi moje Pařížanky!
Jsou první se svým uměním.
Žvatlají sic i Taliánky —
však Paříž, Paříž hraje prim!

* * *

Item, mám něco pro Margot,
tu tlustou krásku, s níž jsme měli,
já přísahám, by'r Lord, by God,
vztah stejně důvěrný jak vřelý.
Jsem do ní ještě zblázněn celý,
mne ona nemá nerada.
Kdo by jí něco přinést chtěli,
zde, prosím, pro ni balada:

Balada o tlusté Margot

Své dámě sloužím-li a mám ji rád,
zda sprostým tulpasem se proto zvu?
Dovede moc a opětovně dát,
a z lásky k ní já sahám po kordu.
Jak přijdou hosté, džbánek popadnu
a pro víno jdu, aniž ztropím hřmot;
sýr, chléb a ovoce je další chod.
Dím: „Dík,“ když účet tučně vyrovnán,
„jak vás to chytne, bud' vám to zas vhod
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan!“

Když nemá vindry a chce se mnou spát,
„No, to by mi tak hrálo,“ na ni řvu,
vidět ji nechci, zabil bych ji snad,
pásek a spodničku i šat s ní rvu,
hrozím, že jí to strhnu jako mzdu.
Za boky chytá se ta Astarot
a kvičí: „Ježíš Marja, na Margot
jsi krátký!“ Třísku popadnu co zbraň,
abych ji třeba do frňáku bod
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan.

Pak řekne: „Mír“ a pustí notný smrad —
má život nadmutý jak ropuchu —
a tahat začne mne a muchlovat
a rozkřikne se: „Ne tak pomalu!“
Opilí usnem spánkem ožralů.
Ráno, když břich ji vzbudí ze dřímot,
pozorně, aby nezamáčkla plod,

lehá si na mne. Jsem jak rozmačkán,
jak rajtuje si, vzteklá, čehý, hot,
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan.

Vše vystaráno! Nebojím se psot!
Jsme stejné ráže. Dvojice jsme slot.
Lehká a pasák. Špinavý jsme rod.
Lne rovný k rovné. Jako u těch vran.
Oh, tahle špína! Špína je nám vhod.
Nás život vypliv. Plijem na život
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan.

Balada mravoučná

Ať falešně znáš v kostky hráti
či odpustky-li prodáváš,
znej lhát a křivě přísahati,
v šejdírů oleji se smaž,
padělej minci, špatně važ
či lupičem bud' sakramentským —
kam děje se, co vyděláš?
Všechno jen do putyk a ženským!

Frašky a kouzla zdáš se znáti,
v kuželky hrej a mariáš,
hrej na cimbál, uč rýmovati,
na flétnu pískej, dardu maž;
snad vandrovati s kumštem znáš,
ať laickým či náboženským —
tak se jen přiznej, kam to dáš?
Všechno jen do putyk a ženským!

Těm svinstvům chceš se vyhýbati?
Tak půdu vzdělávat se snaž
a koně uč se zapřahati,
ač studovat-li nehodláš.
Však ti to stačí, uhlídáš.
Ale kam dáváš groše — ven s tím! —,
co v konopí si naděláš?
Všechno jen do putyk a ženským!

Co parády a botek máš,
co šatů s švihem cizozemským,
jdi promazat, ať nastrkáš
všechno jen do putyk a ženským!

* * *

Item, čím slepců pamatuji,
jichž vzpomínám si mnohé chvíle?
Já bez pouzdra jim odkazuji —
ke konci závěti se chýle —
zde tyto výtečné své brýle,
aby, až na hřbitov by šli,
rozeznat lidi bohumilé
od nepoctivců dovedli.

Přestává na hřbitově šprým.
K čemu je všeho světa jmění
a lůžko s peřím prachovým,
slast každonoční, každodenní
a tančení a dovádění
a závrať života i vína?
V rozkoších věčného nic není
a přetrvá jen hřích a vina.

Když vidím tamty lebky, ach,
jak rozhlížím se po márnici...
Rozhodovaly o prosbách?
Byli to dvorští úředníci,
či nosiči jen úpějící?
Zde ten snad biskup nádherný —
zde ten, co chodil po ulici
a rozsvěcoval lucerny.

Ty lebky, co tu vidím, snad
se před tamtěmi ukláněly,
těm jedněm dáno panovat,

co jiné sotva hnout se směly;
a vida, jak by schůzku měly,
teď leží v jedné kupě tam,
neb o vše přišly, čím se skvěly:
vše jedno, vládce nebo chám.

S dušemi Bůh měj slitování!
Co těl se tkne, ta ztlela již.
Bud'tež to dámy nebo páni,
co měli smetánku a rýž
a tělo heboučké jak plyš:
už se jim kosti v popel mění,
smíchem ni hrou jich nevzkřísíš.
Spasitel dej jim rozhřešení!

* * *

Item, Jakoubku pláteníku —
ne že bych se ho snad byl zřek —
však nemám, řeknu bez cavyku,
co by mu takhle přišlo vděk,
leda snad tenhle popěvek;
být změněn v odrhovačku
s pouťovou notou Nanynek,
to by šel arci na dračku:

Rondeau

Ted', když jsem zpátky z vězení,
kde málem vypustil jsem duši,
proč osud znova do mne buší?
Vždyť přece jeho šílení
mohlo už dojít smíření;
nač tedy zas mi pokoj ruší,
když jsem zpátky!

Když vytrvá v tom řádění
a opravdu mne na smrt zkruší,
nebeský dům kéž přijme duši,
ať mohu po všem soužení
k Bohu zpátky!

* * *

Item, kde náhrobek je můj,
tam nařizují: u mých hlav
velkými literami stůj,
psán třeba uhlem, epitať,
jenž vypíše můj los a stav
(viz dále) bez přídavku všeho;
a vděčné potomstvo mne slav
co muže trochu potrhleho:

„Zde, střelen šípem lásky, spí,
jenž na světě měl samý shon,
ten malý žáček chudinký,
co zval se François Villon;
ač v kapse neměl milion,
vše rozdal, stůl i kredenci
a poslední svůj groš a bon.
Nuž, modlete se, milenci.“

Rondeau

Necht' lehké spočinutí má,
necht' v nebesích má věčnou spásu,
jenž sotvakdy si přičich k masu
a znal jen léta hubená;
byl jako ředkev loupaná,
bez vousů, obočí a vlasů.
Necht' lehké spočinutí má.

Světlem ho hnala trýzeň zlá,
neb s protestem zbyl bez ohlasu;
z exilu dostával se v basu,
záda měl celá zmodralá.
Necht' lehké spočinutí má!

* * *

Zchystejte tedy k pohřbu vše,
zvon na věži i svíček jas;
cíp neste mého rubáše,
mí dědicové, prosím vás...
Všude, kde měl jsem vous či vlas,
ať po hlavě či na pohlaví,
všechno mne pálí; už je čas,
i skoncuji co hříšník lkavý:

Balada kajícná

Z kartouzy mniši — žebráci —
dominikáni — řeholníci —
holčičky v sukních — lajdáci —
parádní holky — služebníci —
kokety botkou klapající
a všemi mastmi mazané —
floutkové s přezkou na střevíci:
odpustte, všichni křesťané!

Komedianti na návsi —
nevěstky chodce lákající,
obnažující poprsí —
raubířští chlapi výtržníci —
uličnice a uličníci —
taškářky s blázny sehrané —
šašci a masky v motanici:
odpustte, všichni křesťané!

Leč lotři, řezničtí vy psi,
pro něž jsem ztenčenou měl píci,
jen kůrku, zuby drtící,
vám chtěl bych něco leda říci
ne hubou, ale druhou lící...
Můj zadek, žel, se sotva hne,
i dím — neb rvaček chci se stříci:
odpustte, všichni křesťané!

Kéž vaše tělo cukající
se do hmoždíře dostane
a cucky zbudou pod palicí...
Odpusťte, všichni křesťané!

Balada závěrečná

Tot' k závěti Epilogus:
Chudák už dotrpěl Villon.
Jděte mu, lidi, na funus,
až uslyšíte zvonit zvon.
Váš oděv nachový měj tón:
lásky se mučedníkem stal,
jak na své varle přísáh on,
než se světem se rozžehnal.

Žil jako štvanec, byl to hnus;
láska naň podnikala hon,
i musil se dát na poklus,
a odsud až po Roussillon
křovisko není ani strom,
kde by byl rukáv nenechal
a kazajku či pantalon,
než se světem se rozžehnal.

Hadříčků zbyl mu sotva kus,
když smrt si přicházela proň,
a zakusil i horších hrůz:
byl zdrán jak od trní či spon
— věřte, já nejsem fanfarón —,
to osten lásky tak ho zdral;
i vydal ještě lásky ston,
než se světem se rozžehnal.

A když už nadcházet mu skon,
co myslíte, že udělal?
Máz burgundského vyzunk on,
než se světem se rozžehnal.

POSLEDNÍ BÁSNĚ

Čtyřverší

*jež, složiv svou Závěť, napsal Pařížan Villon
v pařížském Châteletu, odsouzen k smrti oběšením*

Františku, už tě nepotěší,
že Francouz jsi a ze vsi zdejší;
teď na krk oprátku ti věší,
ať pozná, oč je zadek těžší.

Balada-epitaf

*již Villon napsal sobě a svým druhům,
kteří s ním byli odsouzeni k oběšení*

Kdož, lidé bratří, přežili jste nás,
nebuďte na nás krutí v srdcích svých:
tím spíše Tvůrce milost vám dá zas,
čím hloub vás nešťastníků dojme hřích.
Zde zříte pět či šest nás visících:
to tělo, jež jsme zvyklí byli pásti,
tlí sežráno; nás vizte se tu třásti —
nás: kosti, jež se v prach a popel mění.
Nechť nikdo nesměje se naší strasti,
však Boha proste, ať k nám tvrdý není!

Nemějte ve zlé, bratry zvem-li vás,
třeba nás ortel podle práva stih;
a přimluvte se (zlomili nám vaz,
a víte přec, že vedle rozumných
jsou lidé, z nichž se dere smích a pych),
aby Syn Panny nebyl bez účasti:
kež dá nám pít své milosti a slasti,
odvrátě od nás věčné zatracení!
Zlo nemůže nás, nebožtíky, másti,
však Boha proste, ať k nám tvrdý není!

Děšť pere nás a bílí drahný čas;
pak, černí, schnem, jak úpal na nás dých.

Dík vranám, strakám bez vousů jsme, řas
a bez očí — jen díry místo nich —
a klátíme se každý jako vích,
ted' sem, ted' tam, jak vítr do nás mastí
a třepe námi, až to kostrou chrastí.
Jsme rozklováni. Jsme jak prostřeleni.
Střežte se stopou naší bandy krásti,
však Boha proste, at' k nám tvrdý není!

Slyš, pane Kriste, v nebeské své vlasti:
Kéž nestrhne nás ďábel do propasti,
z těch hrůz a úctů kéž jsme vypuštěni!
Váš vtip se, lidé, nechtěj na nás pásti,
však Boha proste, at' k nám tvrdý není!

Balada o odvolání

*kteřou Villon napsal v lednu 1463
po šťastně přeřtěpné zkoušce vodou*

Nu, byl jsem blázen, klíčník,
s tím odvoláním? Na mou duchu,
i zvíře má tu taktiku,
když cítí, že má škvora v uchu
a vši mu lezou po kožuchu.
A když mi pro nařčení lichá
zakvílel žalm smrti v sluchu,
tak co? že měl jsem zůstat zřicha?

Já potomek být řezníků,
z nichž byli Kapeti, v tom puchu
jsem nebyl, v díže hříšníků,
a neměl velkou vodu v břuchu.
To byla, jářku, švanda, juchú,
mít pumpu z huby, žumpu z břicha
a po zločinu ani čuchu —
Tak co? že měl jsem zůstat zřicha?

Což bylo k tomu podniku
filosofických třeba vzřuchů?
Tím, že jsem podal supliku,
já prostě spoleh na předřuchu.
Když notáři, co sedí v suchu,
„Pověsit!“ vyřkli, splaskla pýcha,

a když jsem se už houpal v duchu,
tak co? že měl jsem zůstat zticha?

Ta voda! Vždyť šlo o záduchu!
Dýchal bych teď, jak mrtvý dýchá!
Čněl jako klas! A v svěžím vzduchu!
Tak co? že měl jsem zůstat zticha?

Balada-petice

*předložena soudnímu parlamentu, který 5. ledna 1463
změnil Villonův ortel smrti na trest vyhnanství*

Mé všechny smysly: zrak a chuť a uši,
též oba zbývající: čich a hmat,
mé všechny údy, každý jak se sluší
a jak se patří, musí provolat:
„Nejvyšší Soude, milost ráčils dát
a spasit nás a život prodloužiti.
A ježto jazyk neschopen se cítí
sdostatek opěvovat věhlas pánů,
hromadný dík máš, Parlamente, míti,
otče a bratře mocných nebešťanů!“

Necht' roztá srdce mé, jež tvrdě buší,
ať nemusím ho jehlou rozpíchat:
jen roztaj, oné skály nebud' sušší,
jež Mojžíšovou berlou počla tát:
jen roztaj, slzami chci chválu vzdát
a Soud chci těmi slovy oslaviti:
„Tvá zář se světlem nad nebesy nítí —
zář Francie, zažhnutá od krajanů —,
tvůj paprsek i nad cizinci svítí,
otče a bratře mocných nebešťanů!“

A zuby ať mne v písni nepřeruší:
z nich jeden každý musí děkovat

tak hlasitě, že zvon ho nepřehluší;
ne kousat nutno, ale hymnus hrát.
Těž vy si vzpomeňte, že byl bych zvad,
vy plíce, kudy krev se smí zas líti;
a tělo mé, než znova Soud tě chytí,
ty medvěde, ty prase, smyj svou hanu
a modli se: „Kéž Bůh se odvděčí ti,
otče a bratře mocných nebešťanů!

Lhůtu tří dnů jen rač mi povoliti,
přejasný Soude; chci se rozloučiti
a rozhlédnout se, zda nic nedostanu.
Vždyť ani nemám na chleba kde vzíti,
otče a bratře mocných nebešťanů!“

Překladatelův doslov

FRANÇOIS VILLON je jméno, jímž se v XV. století podpisoval francouzský básník neznámého příjmení. Jeho otec slul po svém rodišti a po svých pánech buď de Montcorbier nebo des Loges. François narodil se v Paříži v létě 1431, několik týdnů po upálení Panny Orleánské, v době, kdy hlavní město, obsazené Angličany, bylo sužováno hladem a kdy v církevním francouzském vědomí žila ještě upomínka na „poblouzení“ husitské. Chudá matka, přeživši brzkou mužovu smrt, starala se láskyplně o chlapce, který asi ve svém osmém roce byl přijat do benediktinského kláštera, kde se ho ujal mistr Guillaume, rodem z vesnice Villon. Ve dvanácti letech zapsán na artistické fakultě, přijal po svém příznivci jméno Villon, dosáhl r. 1449 hodnosti bakalářské, r. 1452 licenciátu a mistrovství. Puzen živým temperamentem, účastnil se radovánek, snad i výtržností universitní mládeže na levém břehu Seiny a našel v nich popud k svému (ztracenému) románu „Pet-au-Deable“, pojednávajícímu o pověstném kameni, jenž byl předmětem hádek mezi studenty a úřady. Pro svou rozmarnou letoru a naivní důvěřivost oblíbený host-žertovník při bezplatných obědech, stával se Villon hrdinou nočních toulek u nevěstek i „bezstarostných dětí“, ve společnosti pijanů a dobrodruhů, z nichž dva skončili na šibenici. Neblahé zkušenosti milostné, výprask z návodu neúspěšně uctívané milenky Catherine de Vauselles za přítomnosti jistého Noela, soudní potahování pro jinou ženu, proti níž ho hájil advokát Jean Cotart, snad i láska k divadlu – ty a takové dojmy uspíšily, že sešel s cest občanské počestnosti. Zatažen patrně pro nějakou ženskou pletku do hádky a rvačky, spáchal 5. června 1455 bezděčný zločin, v sebeobraně na smrt poraniv mnicha Philippa Sermoise, který umíraje mu odpustil. Villon utekl z Paříže a obrátil se k soudu s prosbou

o prominutí trestu, jež mu v lednu následujícího roku povoleno. Do města se dlouho nevrátil, nýbrž, chystaje se „na dalekou cestu“, složil o Vánocích svůj „Odkaz“ (Le Lais), jímž stanovil řadu žertovných dědictví, a odebral se do Anjou; před odchodem však, přemluven Colinem de Cayeux, zúčastnil se smělé loupeže, při níž jeho spoluviníky byli Guy Tabarie a mnich Dom Nicolas. Zločin byl teprve pozdě odhalen a Villon, jemuž tím znovu znemožněno vrátit se do svého rodiště, pobýval nějakou dobu v Blois, kde ho vévoda Charles d'Orléans, sám básník, přijal mezi své chráněnce, zajišťuje mu vedle literárního uznání též peněžitou podporu. Trvale se však dvoru nezachovav, protloukal se Villon různými dobrodružstvími dál, uchytíl se v Moulins u bourbonského vévody Jana II., opěvoval jej i jeho devízu „naděje“ a pokračoval ve svém kočovnictví, jež ho přivedlo až na jih Francie do Roussillonu nad Rhônou. V létě 1460 byl z neznámého, as velmi vážného důvodu vězněn v žaláři vévody orleánského, a jen příjezd vévodské rodiny ho zachránil od dalšího strádání. Propuštěn na svobodu, skládá vznešeným pánům vzněcné díkůvzdání, oddává se novým toulkám a podnikům a je znova, zase z neznámé příčiny, jat: léto 1461 tráví v Meungu nad Loirou v kobce, do níž ho uvrhl biskup orleánský, Thibault d'Aussigny.

Z vazby se obrací k přátelům, aby mu vymohli u krále milost, a zase je to náhoda, která ho vyvádí na čerstvý vzduch. 20. října vjel nástupce Karla VII., mocný Ludvík VI., do města Meungu, jehož vězňům prominuty tresty. Teprve nyní troufal si básník aspoň na kratinký pobyt znovu do Paříže. Zdržuje se pak v blízkosti města, sepsal svou čelnou skladbu „Závět“ (Le Testament), proniknutou záštím proti biskupu Thibaultovi a jeho prý nespravedlivému soudnictví. Přestěhovav se do svého pařížského bytu, upadl – patrně přes výstrahy svého otcovského přítele, mistra Guillaumea, jistě přes svá nejlepší kající předsevzetí – do svého někdejšího způsobu života. Počátkem listopadu 1462 byl vsazen pro nové obvinění z krádeže do pařížského Châteletu. Přečin mu jasně neprokázán, docházelo

však nyní k řádnému projednání loupeže, jíž byla před lety poškozena pařížská teologická fakulta a na níž měl Villon dosvědčenou účast. Výsledek byl, že nenapravitelný lupič a rváč, přistižený nadto při dalších výtržnostech, byl se svými kumpány odsouzen k smrti oběšením. Ohlížeje se po ochráncích, podal apelaci, jíž vyhověno v ten smysl, že ortel smrti zmírněn v desítileté vyhnanství. O dalším jeho životě zachovaly se jen nezaručené zprávy: tak o domnělém pobytu v Poitou a o účasti při provozování Pašijí. Jiné pověsti, o cestě do Anglie a různých kouscích na francouzské půdě, mají ještě silnější zabarvení anekdot a legend. Pravděpodobně zemřel brzy po svém vyobcování z Paříže, jež se stalo skutkem v lednu 1463.

Krátká pohnutá dráha, při jejímž posuzování je přihlížeti k divokým mravům patnáctého století, byla doprovázena literární činností, jež, podmíněna životem, byla subjektivního rázu a z níž se zachovala tato díla, úhrnem asi o 3000 veršů:

1. *Le Lais*: 40 osmiverší s rýmovým schématem ababbcbc; odkazy vesměs šprýmovné; dovádívá nevážnost.
2. *Le Testament*: 173 strofy téhož složení, mezi ně vřaděny tři písně formy rondeau, jeden „Nářek“ a jedna „Lekce“ a 16 balad, z nichž některé napsány pro „Závět“, většina vybrána z autorových zásob dřívějších. Obsah „Závěti“ upomíná na „Odkaz“, celkový ráz je však daleko vážnější a zralejší, východiskem i vůdčím námětem jsou invektivy proti biskupu Thibaultovi, podkladem úvahy o smrti a umírání. Též četné polemiky vyznačují se proti ranému pokusu stupňovanou silou, nešetřností útoku, trpkým výsměchem.
3. 16 „rozmanitých“ básní, většinou balad, do „Testamentu“ nepojatých a skládaných od Villonova mládí po leden 1463.
4. 7 básní v žargonu, z doby po „Testamentu“.

Prvý tisk Villonových básní je z r. 1489, v 16. století je vydal básník Clément Marot; odborné bádání počíná se v době francouzské romantiky; vědeckou biografii zahájil Auguste Longnon 1873 a 1877, obohatili ji Gaston Paris (1901, 2. vyd. 1910), jakož i Marcel Schwob a Pierre Champion (1913), edice a komentáře (W. v. Wurzbach 1903, Longnon a Foulet 1914) předstiženy troj-svazkovým vydáním, ve kterém Louis Thuasne shrnuje a doplňuje všechny výtěžky villonovského zkoumání (Paris, A. Picard 1923).

Vedle učeného zájmu postupuje umělecký, jímž básník 15. věku chráněn od zapomenutí a oživován ve své podnětné síle, stále ještě nevyčerpané a mocné. V 16. století naň navazoval Rabelais, v 17. zná jej, sotva podle jména, Boileau; Villonův kult má svůj počátek po červencové revoluci u Théophila Gautiera, jehož prostřednictvím nalézá Villon pokračovatele jednak v Mussetovi a Verlainovi, jednak asi v Heinovi; jejich pak médii působí na soudobou poesii i subjektivní i sociální takřka u všech národů.

Řada evropských literatur má překlady buď v souboru nebo výboru jeho básní: v Anglii, kde se utvořila zvláštní Villon Society, tlumočil ho John Payne, příležitostně Rossetti a Swinburne; v Německu K. L. Ammer (1910), též Dehmel a Klabund; ve Švédsku A. Randel (1922), v Polsku Boy-Żeleński (1917 a 1927). Beletristicky zpracovali Villonův osud R. L. Stevenson („A Lodging for the Night“), K. Edschmid („Die Herzogin“ ve sbírce „Timur“, 1917), Francis Carco (1926) a j. K třem baladám („své přítelkyni“, „na Pannu Marii“, „o zobáčku Pařížanek“) složil hudbu Claude Debussy.

Česká tradice villonovská, započatá r. 1883 Jaroslavem Vrchlickým, dospívá vstupním číslem sbírky „Prokletých básníků“ k prvému výboru z díla francouzského autora, jež za použití vědeckých vydání a komentářů, zvláště Thuasnova, je přeloženo skoro z polovice. Uspořádání je přibližně chronologické (důsledný časový princip je neuskutečnitelný, ježto v „Testamentu“ jsou shrnuty a přeházeny balady z různých dob), od dosavadních vydání liší se náš výběr

tím, že „rozmanité“ básně, z nichž sem pojata sedm, rozloženy na dvě skupiny: na oddíl před „Testamentem“ a na poslední výtvoř z r. 1462–1463. Naznačuje se tím zhuštěný životopis básníkův, zahájený jeho zásadním přiznáním k nutnosti vnitřních protikladů („Balada ze soutěže v Blois“) a ukončený zoufalým výkřikem provinilého žebráka, který nemaje na chleba, chystá se k další toulce. Z „Testamentu“ vedle 82 osmiverší¹ přeloženy všechny vsuvky písňové a výpravné s pěti výjimkami („Belle leçon aux enfans perdus“ a balad: „des seigneurs du temps jadis“, „en vieil langage françoys“, „à s'amyé“, „pour Robert d'Estouteville“). Nepřihlíženo k „Lais“ ani k baladám v žargonu; na některých místech „Testamentu“, zvláště ve spojících místech mezi baladami, text vědomě parafrázován, vynecháno vše, co by bylo opakováním a přetížením, vše, co se zdálo být nezralým pokusem anebo básnictvím pouze příležitostným, místním, podmíněným úzce osobně a časově, srozumitelným leda s podrobnými výklady z kulturních dějin. Tím arci leckterá konkrétnost musila být nahrazena náznakem. Zato bylo překladatelovou snahou vyzvednouti ve Villonově poesii složky obecně lidské a posud naléhavé, dávati do odlehlých narážek pointovaný výklad, nahrazovat učené a biblické nápovědi přímými citáty, psát soudobým slovníkem a též jinak přibližovat originál našemu cítění. Přitom však má tu být Villon podán ve všech součástech své protimluvné bytosti, i ze svých nejdrsnějších stránek, nerozlučně spjatých s jeho sladkým a hlubokým lyrismem, i ve svém buřičství a cynismu, i ve své touze po šosáctví, i ve své alchymii zášti, zkrátka v celé své složitosti, z níž nic prudérně nezatahováno a neretušováno.

Zásady zde naznačené vycházejí z tlumočnickova vztahu k překládanému autoru i k otázce překládání (několik údajů je ve

1 I–XIV, XVI–XXII, XXIV–XLI, XLIII–LIII, LV–LXV, LXVI a LXVII (ta dvě stažena v jedno), LXVIII, LXIX, LXXV–LXXXVII, LXXIX, LXXXIV, CXV, CXXX a CXXXI (stažena v jedno), CXXXII a CXXXIII (rovněž), CXXXIV, CXL, CXLVII–CLI, CLIII.

stati o Heinovi a Villonovi, *Prager Presse* ze 16. a 23. října 1927, a v článku o Villonovi v Čechách, *Literární svět*, 1, č. 4.) Nejen v materiálu, i v provedení je každý překlad podmíněn určitým výběrem, vědomým zdůrazňováním složek jedněch (zde na příklad strofických a rýmových), vědomým nedbáním jiných (škrtáním oslovení „Prince“ na počátku poslání apod.). Cesta k Villonovi takto zčeštěnému šla, mimo leccos jiného, útočnou oblastí Heinovou. Již z toho vyplývá, že je myslitelný i zcela jinaký český Villon vedle tohoto, který má ctižádost a snad jednostrannost i vady v tom, že chce podati nikoli náhradu za originál, nýbrž – v jeho duchu – ostrou a přítomnostní obdobu.

V prosinci 1927

Otokar Fischer

Básně

François Villon

Edice Knížky do školy
Překlad Otokar Fischer
Ilustrace na obálce z volných zdrojů
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 2. elektronické vydání
Verze 1.0 z 18. 12. 2020

ISBN 978-80-274-1301-0 (epub)
ISBN 978-80-274-1302-7 (pdf)
ISBN 978-80-274-1303-4 (prc)